

### Загальні зауваження до Книги четвертої

Зростання ролі і значення інтелектуальної діяльності й інтелектуальної власності зумовлює необхідність істотного посилення ефективності їх правової охорони. Прийняття IV книги ЦК стало ще однією важливою сходинкою на шляху удосконалення правової охорони інтелектуальної власності.

Книга IV ЦК враховує сучасний стан економіки України, наші традиції і звичаї, нашу ментальність і реальність буття. Вона максимально наблизила систему правової охорони інтелектуальної власності до світових стандартів, в ній знайшли відображення останні найновіші досягнення як світової, так і вітчизняної правової науки, врахований досвід правозастосовчої практики.

Цей кодифікаційний акт про інтелектуальну власність України не тільки підбив підсумки розвитку її правової охорони, а й визначив цілі на перспективу. Можна стверджувати, що IV книга «Право інтелектуальної власності» ЦК є вищим досягненням правової науки України, законодавчої практики і правозастосування у цій сфері.

IV книга «Право інтелектуальної власності» складається із 12 глав, які об'єднують 90 статей (418-508 ЦК). Усі ці 12 глав можна умовно поділити на 4 блоки. Перший з них складає главу 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» із 14 статей. В цій главі містяться норми, що в тій чи іншій мірі стосуються усіх видів права інтелектуальної власності (поняття, види прав інтелектуальної власності, об'єкти, суб'єкти, строки чинності, виникнення та здійснення прав інтелектуальної власності, їх захист тощо).

Другий блок «Авторське право і суміжні права» складається із глав 36 і 37, які містять 24 статті (16 — авторське право і 8 — суміжні права).

Третій блок «Патентне право» або, як його зараз називають «Право промислової власності». Цей блок складається із 4 глав: 1) «Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок» — глава 39 — 12 статей; 2) 40 глава «Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми» — 10 статей; 3) 41 глава «Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію» — 4 статті; 4) глава 42 «Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин» — 4 статті.

Четвертий блок, який в спеціальній літературі називають «Право на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг», складається з 3 глав (43, 44, 45): 43 глава - «Право інтелектуальної власності на комерційне найменування» — 3 статті; 44 глава — «Право інтелектуальної власності на торговельну марку» - 9 статей; 45 глава «Право інтелектуальної власності на географічне зазначення» - 4 статті.

Окремо стоять ще дві глави четвертої книги: глава 38 «Право інтелектуальної власності на наукове відкриття» — 2 статті; глава 46 «Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю» — 4 статті.

Зазначені глави не можна включати до раніше наведених чотирьох блоків. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття в точному значенні слова не є монопольним правом, оскільки саме відкриття не є об'єктом правової охорони. Наукове відкриття — це досягнення всього людства, і воно не може бути монополізоване.

Право на комерційну таємницю є правом інтелектуальної власності, але воно також не охоплюється жодним блоком. Комерційна таємниця безперечно є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, яка за своїм змістом і характером може стосуватися будь-якої суспільне корисної діяльності і тому виходить за межі чітко окреслених блоків.

IV книга ЦК, безперечно, має низку таких характерних рис, які викликають схвалення. Найбільшим її достоїнством є визнання на об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності права інтелектуальної власності, замість раніше вживаного «виключне право». Чинне законодавство України про інтелектуальну власність проголосило результати інтелектуальної, творчої діяльності об'єктами права власності без будь-яких застережень. Це був крок вперед в розвитку права інтелектуальної власності. ЦК відступив від цього положення і проголосив «право інтелектуальної власності», відмежувавши таким чином право власності на творчі результати від права власності на

речі.

Перевагою ЦК є також те, що IV книга розміщена відразу за книгою третьою «Право власності та інші речові права». Цим самим законодавець прирівняв право інтелектуальної власності до права власності на речі.

Четверта книга ЦК охоплює в основному всі суспільні відносини, що складаються в сфері інтелектуальної діяльності. Важливим є те, що це не тільки майнові відносини, — частина з них є моральними принципами, які знайшли в ЦК правову охорону. Так, ЦК певною мірою обмежив свободу творчості на користь суспільства. Наприклад, ст. 442 проголошує, що твір не може бути опублікований, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення. Моральні засади ЦК полягають також в тому, що в ньому органічно поєднані особисті немайнові права і майнові права. Адже особисті немайнові права по своїй суті є моральними принципами.

Принципово новим і доцільним є положення ЦК, за яким право на об'єкт інтелектуальної власності, створене в порядку виконання трудового договору, загальним правилом належить творцеві і роботодавцю спільно. Це ще один крок до зміни правового статусу творів. Адже за чинним законодавством України про інтелектуальну власність у переважній більшості випадків це право належить саме роботодавцеві. Ця явна помилка певною мірою виправна.

ЦК також уточнив деякі поняття, визначення, вислови. Видається вдалою заміна терміну «службовий об'єкт інтелектуальної власності», який був не досить цілісний і тому викликав численні спори, на термін «об'єкт створення в порядку виконання трудового договору». Слід визнати вдалим уточненням «Зазначення походження товарів», яке, в свою чергу, поділялось на досить плутані види. Зараз воно називається просто «географічне зазначення». Доцільною є уніфікація видів патентів на об'єкти промислової власності. ЦК відмовився від різновидів патентів — деклараційних.

Певною мірою ЦК посилив захист права інтелектуальної власності, ввівши додаткові засоби.

Новий ЦК містить лише принципові цивільно-правові засади охорони права інтелектуальної власності. Більш детальне регулювання відносин буде здійснюватися окремими законодавчими та іншими нормативними актами.

Регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності здійснюється не тільки нормами IV книги ЦК. їм призначені й інші. Так, глава 15 визначає нематеріальні блага, до яких відносять результати інтелектуальної, творчої діяльності. 75 глава присвячена розпорядженню майновими правами інтелектуальної власності, а глава 76— комерційній концесії.

Новий ЦК пом'якшив формальні вимоги до оформлення договорів. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності, ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності та договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не підлягають обов'язковій державній реєстрації, їх державна реєстрація здійснюється лише на вимогу ліцензіатора або ліцензіата у порядку, встановленому законом.